

INVESTMENT PLANNING FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ECOTOURISM

Vladimir Kitanov

University “Goce Delcev” Stip, North Macedonia, vladimir.kitanov@ugd.edu.mk

Abstract: Tourism represents a strong factor of economic development, but it should be known that the possibility of transforming a certain space without control and restrictions can permanently threaten its sustainability and the economic activity of the population. There are different ways of valorizing tourism and using natural resources to form a tourist offer, and it should be emphasized that part of the profit made from consumption in tourism must be aimed at maintaining the resources that cause this level of consumption. To conserve means responsible management of resources and visitor movement in order to implement strategic plans. Ecotourism is revolutionizing the tourism industry.

Keywords: investment plans, tourism, economic development, ecotourism.

ИНВЕСТИЦИСКО ПЛАНИРАЊЕ ЗА ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ НА ЕКОТУРИЗМОТ

Владимир Китанов

Универзитет “Гоце Делчев“, Штип, С. Македонија, vladimir.kitanov@ugd.edu.mk

Апстракт: Туризмот претставува силен фактор на економски развој, но треба да се знае дека можноста за трансформирање на одреден простор без контрола и ограничувања може трајно да ја загрози неговата одржливост и економската активност на населението. Постојат различни начини на валоризација на туризмот и искористување на природните ресурси за формирање на туристичка понуда, а треба да се нагласи дека дел од профитот остварен од потрошувачката во туризмот мора да биде насочен кон одржување на ресурсите кои предизвикуваат вакво ниво на потрошувачката. Да се зачува значи одговорно управување со ресурсите и движењето на посетителите со цел да се имплементираат стратешките планови. Екотуризмот ја револуционизира туристичката индустрија.

Клучни зборови: инвестициски планови, туризам, економски развој, екотуризам.

1. ВОВЕД

Туризмот како движење придружено со потрошувачка има силно влијание врз економскиот раст и структурата на домашниот БДП. Логично е ваквото движење дополнително да се масовно за да биде поизразено мултиплицирањето на туристичката потрошувачка. Во такви околности, има посилено влијание врз туристичките ресурси, кои се претежно природни ресурси како што се морските брегови, шумите итн. Не е невообичаено дестинациите кои наеднаш ја изгубиле својата популарност поради уништувањето на природните ресурси и како такви страдаат од негативните економски ефекти од неконтролираната туристичка активност. Кон крајот на 20 век ја зајакна т.н одговорен туризам кој како филозофија го пропагира единството на туристите и природата со силен когнитивно-образовен и медицински аспект на самата почит. Екотуризмот подразбира управување со туристичките процеси на начин кој го проценува и мери влијанието врз животната средина на различни сегменти од движењето на патниците и потрошувачката на туристички активности.

2. ПОТРЕБНИ ЕЛЕМЕНТИ ЗА ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ НА ЕКОТУРИЗМОТ

За заштитеното подрачје, од клучно значење е методот на управување да доведе до зголемено учество на туристите, како и да ја подигне нивната свест за важноста на заштитата на природните ресурси на другите атракции во областа каде што престојуваат. Патувањето и приходите од туризмот ќе го задржат трендот на раст, затоа е многу важно да се зачуваат ресурсите на одговорен и одржлив начин, кои се главниот мотив за посети и потрошувачка. Што значи одржлив развој од гледна точка на патувањето? Наједноставно е да се каже дека одржливиот развој е она ниво на развој што ги задоволува потребите на сегашноста, а во исто време не ја загрозува способноста на идните генерации да ги задоволат нивните потреби. На овој начин, јасно е профилирање на туризмот што е еколошки одржлив и чиј производ подразбира активна, со мноштво рекреативни активности, бројни едукативни содржини така што првенствено се потенцира когнитивната компонента и на крајот здрав оброк подготвен од еколошки произведена храна.

Континуирано раст на бројот на туристи во заштитените подрачја на природата и зајакнувањето на

еколошкиот концепт за важноста на здравата животна средина ги поттикнува властите во земјите ширум светот да преземат одговорност за масовното проширување на системот на заштитени добра. Беше истакнато дека подрачјата од заштитена природа кои се управуваат на одржлив начин имаат повеќекратна улога за современото општество, така што реално е да се дојде до заклучок дека еко-туристички производ е поскап од класичен туристички производ кој, на пр., подразбира летен одмор заснован на уживање на морска плажа без одредени содржини. Имајќи ги предвид еколошките, социјалните, медицинските и културните аспекти на екотуризмот, сосема е разбирлива повисоката цена на еко-туристичкиот производ.

Екотуризмот е вид на одговорен туризам кој ги минимизира негативните последици по животната средина и дополнително го зајакнува локалниот културен идентитет. Екотуризмот силно го промовира медицинскиот аспект на тој начин што, како составен дел на еко-производите, подразбира активно учество на туристите во спортски и рекреативни активности како што се планинарење, возење велосипед, пливање, нагласувајќи ја важноста на здравата исхрана. Целна група на екотуризмот се еколошки свесни туристи кои зачувувањето на животната средина го рангираат високо меѓу приоритетите на модерната цивилизација. Чистото море, незагадените реки, зачуваната флора и фауна, чистиот воздух и здравата храна станаа важни елементи на туристичката дестинација каде туристите сакаат да го поминуваат слободното време. Значаен аспект е просторната заштита на сите исклучителни и единствени делови на природата од значење за научни, културно-образовни, рекреативни и други цели.

Напорите за сертификарање на екотуризмот се во рана фаза. сертификацијата на екотуристичките активности опфаќа собирање податоци од компаниите за нивните еколошки и социјални индикатори, а потоа и проверка на овие податоци. Со оглед на тоа што екотуризмот е дополнително дефиниран преку неговите учесници и на пазарот, остануваат многу прашања за тоа колку успешно може да се сертифицира екотуризмот, имајќи предвид дека екотуристичките бизниси се мали, многу расфрлани и од регионален карактер. Многу бизниси се лоцирани во земјите во развој каде што може да се недостапни услугите за следење, па дури и комуникациските системи. Бизнисите за екотуризам работат во мал обем и можеби најдобро може да се оценат користејќи критериуми утврдени за тој стил на бизнис.

Континуирано мора да се врши следење на влијанието на развојот на големите туристички центри и заштитени подрачја, крајбрежните појаси на зелените површини за да се придонесе кон изнаоѓање режим за воспоставување хармонична и функционална средина во која локалното население ќе има поволни услови за живеат и работат додека туристите ќе можат да продолжат да трошат, што е крајната цел на туристичката индустрија. Од социо-економска, еколошка и планска гледна точка, грижата за животната средина денес оправдано расте, така што концептот на одржлив развој е составен дел на урбаните политики повеќе од дваесет години, иако неговата дефиниција, цели и практични импликации сè уште не се целосно прифатени. Ова е особено важно кога станува збор за изградба на објекти за сместување на голем број туристи, но објекти кои се пријателски настроени кон животната средина и чие влијание врз животната средина е минимизирано. Денес постојат сместувачки капацитети наречени „Ecolodge“. Овој тип на сместување се појави во последните неколку години, а од сместувањето нудат и активни одмори засновани на мисијата на екотуризмот како што се планинарење, набљудување птици, кајакарство, јавање коњи, велосипедизам, патувања на плажа, едукативни посети на локални музеи, зоолошки градини, фарми за пеперутки. Некои се малку екстремни, како патеки со јаже за прошетки во дунгла.

Ecolodge е вид на туристичко сместување кое ги исполнува следните критериуми:

- а) Ги заштитува природните и културните компоненти на својата околина,
- б) За време на изградбата, има минимално влијание врз животната средина,
- в) Се вклопува во специфичниот контекст на животната средина,
- г) Да користи алтернативни, одржливи средства за потрошувачка на вода,
- д) Обезбедува внимателно ракување со губрето и отпадните води,
- ѓ) Одлична соработка со локалното население,
- е) Да спроведува програми за едукација и обука за животна средина и за вработените и за туристите;
- ж) Придонесува за одржлив развој на локалната заедница преку истражувачки програми.

3. ОДРЖЛИВОСТ НА ТУРИСТИЧКА ДЕСТИНАЦИЈА

Развојот на екотуризмот започнува по 70-тите и 80-тите години на минатиот век и со евидентни лоши последици врз животната средина предизвикани од масовниот туризам. Како резултат на тоа формирано еои и Меѓународно здружение за екотуризам - Меѓународното друштво за екотуризам (TIES), чии активности стануваат сè повлијателни меѓу владите на бројни земји. Незадоволството од масовниот туризам доведува до зголемување на побарувачката за искусување на недопрена природа. Помалку развиените земји почнуваат да ги препознаваат ефектите од туризмот базиран на природата преку зголемување на девизните приливи со

помала штета на животната средина.

Туризмот како движење придружено со потрошувачка има силно влијание врз економскиот раст и структурата на домашниот БДП. Логично е да се обидеме да го зголемиме ваквото движење за да биде поизразено мултиплицирањето на туристичката потрошувачка. Во такви околности, има посилено влијание врз туристичките ресурси, кои се претежно природни ресурси како што се морските брегови, шумите итн. Не е невообичаено дестинациите кои наеднаш ја изгубиле својата популарност поради уништувањето на природните ресурси и како такви страдаат од негативните економски ефекти од неконтролираната туристичка активност. Важно е да се воспостави рационален однос меѓу туризмот и користењето на развојниот простор. Според тоа, влијанијата на туризмот можат да бидат и негативни и позитивни. Влијанието на туризмот има различни форми: од деградација на просторот до зголемување на свеста за реткоста на просторот. Како што туризмот е одговорен за деградација на просторот, тој исто така претставува силен фактор за подобрување и зголемување на вредноста на природните ресурси во пошироката област. Многу неразвиени земји својата голема шанса ја гледаат во развојот на екотуризмот, а во желбата што поскоро да стигнат до посакуваниот приход, паѓаат во замки кои се резултат на одредени заблуди, пред се, дека секое неразвиено подрачје е идеален област за развој на екотуризмот, а тоа во неразвиените подрачја и со малку инвестиции може брзо да се развие екотуризмот. Заблудите понатаму се засноваат на планирање на големи профити кои ќе траат континуирано.

Секое инвестициско вложување е вложување со цел да се оствари профит. Инвестициските циклуси се планирани на долг рок и носат со себе одредена количина на ризик. Инвестирањето во туризмот бара детална анализа преку креирање на бизнис план каде треба да се обезбедат сите релевантни информации за профитабилноста на инвестицискиот проект. Проектите засновани на деградација на ресурси носат големи ризици и шпекулативните инвеститори го знаат тоа. Се разбира, тоа не е наведено во инвестициските документи, со оглед на тоа што инвестициите во туризмот на неразвиените земји често се придружени со државни субвенции, инвеститорите честопати ги „насочуваат“ инвестициите по истекот на периодот на субвенционирање, кој обично е идентичен со времетраењето на ресурсите.

Пред да се донесе одлука за инвестирање, се претпоставува дека е потребно со сигурност да се процени очекуваната стапка на добивка, но и можноста за остварување дополнителна добивка доколку влезните трошоци можат да бидат помали. Денес, во време на глобално турбулентно опкружување, на кое во голема мера влијаеше шпекулативната економска активност оправдана со финансиската криза, планирањето на различни проекти се врши во услови на поголема неизвесност или ризик, поради што конечниот исход на инвестицискиот потфат може значително да отстапи од планираното.

4. ЗАКЛУЧОК

Кога една туристичка дестинација развива одреден вид туризам и своите средства ги насочува кон развој, потребно е да се земе предвид и непосредната близина на самиот локалитет. Локалните заедници најмногу ја ставаат на коцка близината на локалитетот до населбата и поради тоа најмногу губат на растечкиот меѓународен екотуристички пазар. Со оглед на тоа што глобализацијата ја отежнува локалната контрола на економијата, екотуризмот тежнее да го промени овој тренд со нагласување дека локалните претприемачи и локалните заедници мора да бидат вклучени во најголема мера. Можностите руралните заедници да се вклучат во туризмот привлекоа внимание и покренаа многу очекувања, но ризиците се големи доколку не се направат соодветни подготовки. Врз основа на ова локалното население мора однапред да биде информирано за можните последици од развојот на туризмот и формално да се согласи со развојот во нивните области. Посебни видови на загадување може да бидат: изгледот на хотелска зграда која не е интегрирана во природната средина, зграда од типот на облакодер, бетонот што преовладува изгледа неприроден. Овие елементи често не се земаат предвид при планирањето на градењето капацитети, а за тоа во голема мера вината се гледа во недоволните инвестиции во науката, образованието и технолошкиот развој, како и зачувувањето на природата и нејзините ресурси, секојдневно предизвикуваат големи штети на целото општество. Прегледот на стратешките документи за развој укажува дека не постои стратешка ориентација за да се развие целиот регион како општествено одговорна, но во исто време, модерна дестинација која гарантира почитување на квалитетот на услугата и постигнатите европски стандарди, а кои како таков ќе биде значително конкурентен и способен да го понуди очекуваниот квалитет на платената услуга.

Важно е да се процени чувствителноста и можното влијание врз клучните ресурси на туризмот, имено анализата на потенцијалот и ограничувањата за идното одржливо користење на природните ресурси и целокупното наследство во еко, односно развојот на руралниот туризам и поврзаноста на признати форми на туристичка понуда со сегменти на побарувачка на еко и рурален туризам. За да се знае дека последиците би

биле однапред контролирани, потребно е да се формулира локална стратегија на еколошки и рурален туризам за одредена област со јасно определување на врските и синергиите со другите компоненти на туристичкиот производ. Следната фаза е да се анализираат предностите и недостатоците на конкуренцијата и да се идентификуваат можностите за јасно позиционирање на областа и бројот на вработени во таа област (нивното ниво на образование, плата и работно време). Ваквиот одржлив развој заснован на проектни идеи за еко и рурален туризам, на специфични локации, со основни елементи на бизнис и инвестициски план мора да вклучува и систематизација на човечките ресурси со јасни задачи за тоа што се бара од секого.

ЛИТЕРАТУРА:

- Coomber, L., & Lim, C. (2004), *Farm Tourism: A Preliminary Study of Participants' Expectations and Perceptions of Farm Tours*
- Douglas, N., & Derrett, R. (2019). *Special Interest Tourism*. Brisbane: John Wiley & Sons. *Encyclopedia of Tourism* (2019). Editor: Jafar Jafari, Routledge, London – New York.
- Horner, S., & Swarbrook, J. (2020). *International cases in tourism management*, Elsevier, London
- George W., Mair H., & Reid, D. (2019). *Rural tourism Development Localism and Cultural Change*, Channel view Publicatios, Toronto, Canada
- Kala, D., & Bagri, S. (2020). *Global Opportunities and Challenges for Rural and Mountain Tourism*, IGI Global
- Krstić, B., & Krstić, M. (2017). *Teorijski okviri održivog razvoja, Ekonomika održivog razvoja (Economics of Sustainable Development)*, Niš.
- Muller, H. (2004). *Turizam i ekologija*, Masmedia, Zagreb
- Trumbulović-Bujić, Lj. (2014). „*Ekologija i turizam*“, *Visokotehničko-poslovna škola strukovnih studija, Užice*
- Đorđević Milošević, S., & Milovanović, J. (2012). „*Održivi turizam u funkciji ruralnog razvoja*“, *Fakultet za primenjenu ekologiju Futura, Univerzitet Singidinum, Beograd*
- Grupa autora (2000.): *Ekoturizam i održivi razvoj u ekološko osjetljivim prostorima*, Turizam, Zagreb